

Caprara, Tintara, Palumbar, Benipeixcar, Alanar, etc.), veg. *EntreDL* I, 100-101; llavors la reducció de *-aro* a *-ar* seria ja cosa de l'àrab dels pescadors moriscos de les terres del Migjorn. En el DCEC I, 568b, m'atenia a aquella possibilitat; però reconec que a) no s'explica gaire per què hauríem anat a pendre precisament de l'italià el nom d'un mollusc, b) llavors, per què no hauríem pres la forma normal *calamaio*, almenys ocasionalment, i només trobem *calamar*, c) fóra més natural que, almenys en castellà i en valencià-balear, s'hagués mantingut *-aro* amb la *-o*; d) que en el Princ., etc., al mateix temps que es mutilava la *-o* de la forma italiana, s'hagués pronunciat *calamar* amb la *-r* fluixa i caduca, que ha acabat per emmudir-se, fóra difícil de justificar, mentre que si *kalamár* és autòcton en el mossàrab de tota la gran zona des de Cambrils fins a Alacant, en transmetre's més al Nord és natural s'hagi conservat així sense més canvi.

DERIV.: *Calamarada*; *calamarera*; *calamari*. *Calamarset*. *Calam* com a nom de planta [1839, Lab.], terme científic pres del primitiu greco-ll. *calamus* 'canya'.

Calamac i *calamàndria*, veg. per a tots dos, DCEC I, 586a (CALAMACO).

Calamarsa, *calamarsada*, *calamarsejar*, V. *bruixa* 23 + *Calamàs* 'baf del cuore', V. *calmàs* (CALMA) *Calamàstees*, *calamastres*, V. *clemàstees* (CREMALLS) *Calambruna*, V. *cabruna*, *-uja* (CABRA) *Calambrui-xa*, V. *canemuixa* (CANEM)

Calambac i *calambuc* deuen ser de procedència americana, i provinents allà d'una llengua indígena, cf. DCEC I, 586a26, mex. *calamaco* «frijol, judia» a Guanajuato; *calamaco* 'herba cicuta' (Belv., 1803; *calambach* «droga, lignum aloes», Lab., 1839; *calambuc* 'espècie d'atzavara de la Xina', Lab., «arbre indígena de Espanya [lleg. de Nova Espanya], del qual es trau lo bàlsam o oli de Maria, cast. *calambuco*» [1868, *SLitCosta*].

Calamenta [1617, M. Agustí] o *calaments* [1575, 40 «calaminta, nepta», OPou, *ThPu.*, 48b], del gr. *καλάμυθος*, veg. DCEC I, 587b45-51.

Calamina, V. *cadmi*

CALAMITAT, pres del ll. *calamitas*, *-atis*, 'flagell, 45 plaga', 'calamitar'. □ 1.ª doc.: S. xv, *AlcM*.

DERIV.: *Calamitós* [1651], ll. *calamitosus*. *Incolu-me* [-òlum, *AlcM*], pres del ll. *incòlūmis* id., del mateix radical que *calamitas*, amb prefix negatiu; *incolumitat* [S. xiv].

Calanca, V. *cala*

CALÀNDRIA, 'moixó cantaire', antigament *calandri*: d'un ll. vg. *CALANDRIUS o *CALANDRIA, i aquest, 55 del gr. *χαράδριος* (també *χάλαδρος* i *χάλανδρος*) id. □ 1.ª doc.: c. 1385, *Eiximenis*; i ja en docs. de 1363, i potser 1292.

«Altres canten, fort melodiosament e alta, a aquels qui-ls pexen bé, axí com són papagais, rossinyols, ca- 60

landris, tords e pàsseres solitàries, garces, gatxs e rixards, e estornells e cadarnés e corbs ---», *Eiximenis, Terç, NCl.* vi, 138, i de nou «ne cadernera, ne *calandri*, ne papagall ---» (ib., 144). En docs. rossellonesos «unam gabiam de *calandri* --- aliam gabiam de *calandri*» figuren en un de 1363, i de nou el 1383, 1400 i 1421, i hi ha menció d'un fet «a la Plana de *Calandri*» en un doc. de Millars de 1292 (*Alart, InuLCat.*, s. v. *calandri* i s. v. *gabia*); però que no es tracta d'una mutilació de tipus rossellonès de la terminació de *zia*, ho acaba de confirmar «una gàbia --- apta a tenir *calandri*» d'un doc. de Barcelona de 1437 (*BABL* xi, 154).

Que avui hom atribueixi a escriptors rossellonesos formes amb *-i* o amb *zia* no és indicatiu en absolut que *calàndria* s'hagi usat popularment en el Rosselló (a tort atribueix tal pron. al ross. *AlcM*) que en aquella regió està descartada com a impossible. De tota manera, ultracorrecció o no, la forma amb *zia* té ja antiguitat d'aquest costat de l'Albera: «*calandria*: *charadrius*», OPou, *ThPu.*, 44; «a l'espona del llit hi canta una *calàndria* / y en el capsal del llit el rossinyol hi canta», «a cada cap de rosa --- hi canta la *calàndria*, el rossinyol també ---», *Milà, Romllo.*, 555B, 235D; «Com la *calàndria* de l'adroguer feya la passada quan bé li venia, y no quan l'hi exigien», Pons i Massaveu, *La Colla del Carrer* II, 16.

Tanmateix, amb caràcter més o menys ocasional, mants rossellonesos degueren provar de dir *calàndria* 30 i això fins i tot arrelà poc o molt, perquè segurament és com a popularització ulterior de la pronúncia forçada en *-àndria* que es desenrotllà una forma ross. *calandra*: la usa Saisset (*Catalanades*, 250), i de fet aqueixa forma existeix allà com a nom de veral: en el Barcarès els terrassans m'anomenaren com a partides locals: «La Marenda, la Coma, els Prats de les *kàlandres* ---», per bé que la major part dels pagesos actuals no saben què significa el mot (1960). Per a l'etimologia, en definitiva, podem seguir atenint-nos 40 al que vaig consignar en el DCEC I, 589.

De tota manera aquesta forma contracta es troba també en els Pirineus centrals: «les *calandres* me fan molto goy» 'las calandrias me gustan mucho' (Ferraz, 36); tanmateix sembla que sigui no sols ocell silvestre sinó més gros que una calàndria de la mena de Barcelona, car els benasquesos em parlaven de «quan passaven les *kàlandres* i les ànedes», com a ocells de pas (1965). Ja no sabem si és el mateix mot, o almenys no ens consta que es tracti d'un animal gaire 50 relacionat amb el moixó *calàndria*, «El Cau del *kàlandrè*», mascullí, i en un indret tan poc bucòlic com la capçada d'un *cauce* (mola calcària i desèrtica) a Estagell (1960), cf. *calandri* nom d'un animal fabulós, que no deu ser moixó i si és au no serà petita, per bé que tingui cua, en el Bestiari occità de c. 1200 (*Appel, Cbr.*, 125.31); cf. *FEW* II, 56; *REW*, 1486, i llgd. *calandre* «calandre, insecte qui ronge le blé» (*TdF*); de tota manera tampoc no asseguraré que es tracti d'una serp o altre reptil.

DERIV.: *Calandrina* ocell motacíl·lid a Girona